

finansy [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu:
[http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2013_10\(4\)_37.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2013_10(4)_37.pdf)

Рецензент: Балджи М.Д., д.е.н., завідувач кафедри економіки та управління національним господарством ОНЕУ

21.04.2015

УДК 336.713:336

Головко Наталія

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

У даній статті досліджено та узагальнено головні підходи до тлумачення поняття "фінансова стійкість комерційного банку", обґрунтовано теоретичні засади фінансової стійкості банків, наведено характеристику основних її складових. Розкрито сутність та економічний зміст фінансової стійкості комерційного банку, головних показників, що визначають фінансову стійкість банку. Розкрито механізм управління фінансовою стійкістю вітчизняних комерційних банків. Визначено та систематизовано взаємозв'язок ознак, що характеризують результат управління фінансовою стійкістю комерційного банку. Крім того, розглянуто та проаналізовано головні методи та визначено особливості в керуванні фінансовою стійкістю комерційних банків України.

Ключові слова: надійність, стійкість, фінансова стійкість комерційного банку, методика оцінки, управління фінансовою стійкістю комерційного банку, методи управління фінансовою стійкістю комерційного банку.

Головко Наталья

ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТЬЮ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ

В данной статье исследованы и обобщены главные подходы к толкованию понятия "финансовая устойчивость коммерческого банка", обоснованы теоретические основы финансовой устойчивости

банков, приведена характеристика основных ее составляющих. Раскрыта сущность и экономическое содержание финансовой устойчивости коммерческого банка, главных показателей, определяющих финансовую устойчивость банка. Раскрыт механизм управления финансовой устойчивостью отечественных коммерческих банков. Определена и систематизирована взаимосвязь признаков, характеризующих результат управления финансовой устойчивостью коммерческого банка. Кроме того, рассмотрены и проанализированы главные методы и определены особенности в управлении финансовой устойчивостью коммерческих банков Украины.

Ключевые слова: надежность, устойчивость, финансовая устойчивость коммерческого банка, методика оценки, управление финансовой устойчивостью коммерческого банка, методы управления финансовой устойчивостью коммерческого банка.

Golovko Nataliia

FEATURES MANAGEMENT OF FINANCIAL STABILITY OF COMMERCIAL BANKS

This article explores and summarizes the main approaches to the interpretation of the term "financial stability of commercial banks," Theoretical foundations of financial stability of banks, the characteristics of its major components. The essence and economic content of financial stability of commercial banks, the main parameters that determine the financial stability of the bank. The mechanism of management of financial stability of domestic commercial banks. Defined and codified communications features that characterize the outcome of management of financial stability of commercial banks. In addition, reviewed and analyzed the main methods and peculiarities in the management of financial stability of commercial banks in Ukraine

Keywords: reliability, stability, financial stability of commercial banks, estimation procedure, financial stability management of commercial banks, management of financial stability of commercial banks.

Постановка проблеми. В умовах економічної глобалізації загострюється питання щодо забезпечення у кожній країні стабільного економічного розвитку, який значною мірою залежить від надійності банківського сектору. Проблема забезпечення та

зміцнення фінансової стійкості банків – не породжена сьогоднішнім, вона має корені й у минулому, складна та до кінця не розв'язана. Вона є у розвинутих країнах ринкового типу, набула загальнонаціонального значення і для України, що значною мірою зумовлено специфікою розвитку вітчизняних банків. Зокрема, порівняно короткий період їх діяльності, необхідність працювати в умовах підвищеного ризику, що пов'язано з економічною та політичною нестабільністю у країні, а також порівняно з банками провідних ринкових країн незначні обсяги власного капіталу.

Головними факторами при формуванні довіри з боку акціонерів, контрагентів та клієнтів до банків є фінансова стійкість та їх стабільний розвиток. Тому фінансова стійкість та стабільний розвиток мають бути не лише короточасними досягненнями банків, а й їх стратегічними завданнями, від чого, у свою чергу, залежатиме динамічність ринкових перетворень та підвищення соціальних стандартів. Проблема забезпечення й зміцнення фінансової стійкості банків складна та до кінця не розв'язана. Саме тому ефективне управління і забезпечення власної фінансової стійкості має бути обов'язком та основним стратегічним завданням кожного комерційного банку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням даної проблематики займалися як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. Аналізу, оцінці фінансової стійкості банків, управлінню та чинникам, що на неї впливають значну увагу приділили такі зарубіжні науковці, як Р. Дж. Кемпбелл, Р. Л. Міллер, П. С. Роуз. Також слід відмітити значний вклад російських науковців: Г. С. Панової, Ю. С. Масленченкова, О. Б. Ширінської. Даним аспектам приділяли увагу й вітчизняні науковці, зокрема О. Д. Вовчак, О. В. Дзюблюк, В. П. Пантелєєв, С. П. Халява, досліджуючи теоретичні аспекти та проблеми регулювання фінансової стійкості банків; Л. А. Ключко, С. А. Святко – при визначенні складових стійкості, розгляді питань аналізу й оцінки фінансової стійкості банку; В. М. Кочетков – при обґрунтуванні методологічних та організаційних засад управління фінансовою стійкістю банків.

Цілі дослідження. Метою дослідження є визначення найбільш точного поняття фінансової стійкості комерційного банку та встановлення головних особливостей управління нею у сучасних

умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова стійкість відіграє значну роль у фінансовому менеджменті комерційних банків, в загальному її показники відображають рівень ризикованості функціонування суб'єкта банківської системи. Управління фінансовою стійкістю має значний вплив на функціонування банків, саме тому питанням її дослідження у економічній літературі приділяється досить значна увага, а у практиці функціонування комерційних банків все частіше створюються окремі відділи по її контролю. Фінансова стійкість банку на думку більшості сучасних дослідників — це головна умова його існування та активної діяльності. [1, с.34].

Фінансова стійкість є найважливішою характеристикою фінансової діяльності комерційного банку в умовах ринкової економіки. Її забезпечення є однією з найбільш гострих проблем у діяльності комерційних банків. Якщо комерційний банк фінансово стійкий, то він має конкурентні переваги перед іншими комерційними банками, що знаходить вираз у залученні додаткових ресурсів, домінуванні на тому чи іншому сегменті ринку банківських послуг, збільшення вкладів населення як основного джерела банківських ресурсів і, відповідно, в розширенні сфери інвестиційних вкладень, можливості освоювати нові нетрадиційні види послуг та ін.. Крім цього, фінансово стійкий банк створює сприятливу зовнішню середу, тобто не вступає в конфліктні відносини з державою і суспільством, так як своєчасно і в повному обсязі сплачує податки до бюджету і позабюджетні фонди, заробітну плату робітникам і службовцям, дивіденди акціонерам, вчасно виконує зобов'язання перед клієнтами [2, с.56].

В економічній літературі немає єдиного підходу до визначення поняття фінансової стійкості банку. Нерідко його ототожнюють з такими економічними поняттями, як надійність, платоспроможність, ліквідність. Так, деякі автори стверджують, що фінансова стійкість банку визначається рівнем його ліквідності та платоспроможності [3, с.56].

В результаті дослідження наукових праць вітчизняних та іноземних вчених виявлено, що усі визначення можна узагальнити в рамках двох підходів. Перший підхід заснований на забезпеченні фінансової стійкості банківської системи на макrorівні. Прихильники

цього підходу під фінансовою стійкістю банківської системи розуміють здатність системи трансформувати банківські ресурси та з максимальною ефективністю й мінімальним ризиком виконувати свої функції, витримуючи вплив зовнішніх і внутрішніх факторів.

Прихильники другого підходу розглядають забезпечення фінансової стійкості банківської системи на мікрорівні через підтримку фінансової стійкості банку, як складової банківської системи. Фінансову стійкість банку визначають як одну з характеристик відповідності структури джерел фінансування структурі активів та оцінюють за допомогою показників фінансового стану, серед яких показники фінансової стабільності, надійності, стійкості, ділової активності, ліквідності та ефективності управління.

Аналіз наукового доробку показав, що в економічній літературі домінує підхід до забезпечення фінансової стійкості банківської системи на основі її підтримання в окремих банках. Таким чином, фінансова стійкість є фундаментальною, внутрішньою характеристикою, завдяки якій забезпечують життєздатність, стабільний розвиток комерційного банку в межах заданої траєкторії та відповідно до обраної стратегії в умовах конкурентного ринку, незважаючи на силу впливу зовнішніх та внутрішніх факторів.

Взаємопов'язані категорії надійності, стабільного розвитку та стійкості є ознаками комерційного банку й обумовлюють його здатність до:

- ефективної реалізації притаманних функцій та виконання своєї ролі в економіці, незалежно від впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, що перешкоджають їх здійсненню;
- чіткого та оперативного здійснення операцій щодо обслуговування клієнтів;
- виконання своїх зобов'язань перед акціонерами та клієнтами, за умов обов'язкового дотримання параметрів і нормативів, встановлених у національному законодавстві й світовій банківській практиці;
- реалізації інтересів усіх учасників фінансових відносин (акціонерів, власників, клієнтів);
- збереження вкладів юридичних та фізичних осіб;
- власного розвитку відповідно до ринкових тенденцій та з урахуванням ймовірних ризиків;

- конкурентної боротьби;
- реалізації свого потенціалу в діловому співробітництві [4].

Дослідження процесу управління фінансовою стійкістю банківської системи передбачає уточнення теоретичних засад її формування; дослідження чинників, що зумовлюють стійке функціонування банківського сектору; визначення реального рівня забезпечення стійкого розвитку сукупності банківських інститутів; розробку й реалізацію комплексу заходів, спрямованих на дотримання належних кількісних та якісних параметрів такої стійкості [5, с. 585].

Для підтримання будь-якої економічної системи, у тому числі, банку, у заданому стані або для досягнення більш високих результатів необхідна скоординована діяльність, що іменується управлінням. Взаємозв'язок ознак, що характеризують результат управління фінансовою стійкістю комерційного банку складається із надійності, стійкості та стабільного розвитку комерційного банку. Надійність характеризує комерційний банк як грошово-кредитний інститут, здатний ефективно реалізовувати доручені йому функції, виконувати свою економічну роль та всі зобов'язання перед акціонерами та клієнтами. Стійкість – це фундаментальна характеристика внутрішнього стану комерційного банку, який відзначається здатністю витримувати максимальний рівень непередбачуваних втрат і зберігати стан ефективного функціонування. Стабільний розвиток – це поняття, що характеризує спроможність комерційного банку з плином часу і певною швидкістю забезпечити зменшення даних втрат, а також динамічний поступальний рух банку в межах визначеної стратегії в умовах конкурентного ринку.

Взаємопов'язані категорії надійності, стабільного розвитку та стійкості є ознаками комерційного банку й обумовлюють його здатність до [4]:

- ефективної реалізації притаманних функцій та виконання своєї ролі в економіці, незалежно від впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, що перешкоджають їх здійсненню;
- чіткого та оперативного здійснення операцій щодо обслуговування клієнтів;
- виконання своїх зобов'язань перед акціонерами та клієнтами, за умов обов'язкового дотримання параметрів і нормативів, встановлених у національному законодавстві й світовій банківській практиці;

- реалізації інтересів усіх учасників фінансових відносин (акціонерів, власників, клієнтів);
- збереження вкладів юридичних та фізичних осіб;
- власного розвитку відповідно до ринкових тенденцій та з урахуванням ймовірних ризиків;
- конкурентної боротьби;
- реалізації свого потенціалу в діловому співробітництві.

Щодо управління фінансовою стійкістю банківської установи, то це поняття в сучасній економічній літературі ще не отримало достатньої розробки та має дискусійний характер. Так, на думку Карпової О.І. управління фінансовою стійкістю банку являє собою складний і багатобічний процес, що здійснюється у взаємодії різних форм, методів, інструментів, важелів і способів впливу суб'єкта управління на його об'єкт на основі чітко розробленої концепції [6].

До цього визначення Олійник А.В. додає, що управління фінансовою стійкістю комерційних банків передбачає об'єктивне визначення її поточного й бажаного стану, скоординоване управління фінансовими ресурсами банківської установи, вибір таких управлінських рішень, котрі сприяли б забезпеченню фінансової стійкості. Ефективне управління і забезпечення власної фінансової стійкості має бути обов'язком та основним стратегічним завданням кожного комерційного банку [7].

З точки зору довгострокових орієнтирів діяльності банку досліджуване поняття розглядає Коваленко В.В. в монографії [8] та дає наступне визначення категорії стратегічного управління фінансовою стійкістю банківської системи: «це система комплентарних рішень щодо вибору норм, орієнтирів, напрямків, засобів і правил, які забезпечують управління системоутворюючими складовими фінансової стійкості, зокрема методологією системи фінансової стійкості, фінансовою безпекою, системою антикризового управління, управління ризиками».

Отже, під управлінням фінансовою стійкістю банку, на наш погляд, слід розуміти один з найбільш значущих функціональних напрямів системи фінансового менеджменту фінансово-кредитної установи, який є системою принципів та методів розроблення і реалізації управлінських рішень та необхідною передумовою його стабільного розвитку, пов'язаний із забезпеченням такого стану

фінансових ресурсів і підтриманням фінансової рівноваги для забезпечення стабільного фінансово-господарського становища банку як в поточній, так і в довгостроковій перспективі.

Управління фінансовою стійкістю комерційних банків передбачає об'єктивне визначення її поточного й бажаного стану, скоординоване управління фінансовими ресурсами банківської установи, вибір таких управлінських рішень, котрі сприяли б забезпеченню фінансової стійкості. Зокрема, це може бути впорядковано та відображено у сформованому цілісному механізмі. Саме таким механізмом є механізм управління фінансовою стійкістю банків як форма її практичного забезпечення [4].

Необхідність і мета механізму управління фінансовою стійкістю комерційних банків зумовлена проблемою практичного забезпечення фінансової стійкості банків як на макро-, так і на мікроекономічному рівні для їх належного функціонування та стабільного розвитку, з одного боку, а також, з метою створити базові передумови до виконання банками своїх функцій, реалізації ролі в економіці з іншої, що позначається на надійності банківської системи в цілому, на економічному розвитку країни та швидкості ринкових перетворень у процесі суспільного відтворення.

Процес управління фінансовою стійкістю банків передбачає застосування певних методів, основними з яких є:

1. Планування – передбачає необхідність постановки цілей, визначення тактики і стратегії досягнення основної мети (забезпечення фінансової стійкості банку). Зважаючи на те, що стратегічною метою комерційного банку в даному випадку є забезпечення фінансової стійкості, то саме фінансове планування в механізмі, що розглядаємо слід спрямовувати, на нашу думку, на перетворення стратегічної мети у конкретні (абсолютні та відносні) значення фінансових показників через використання відповідних інструментів. Планування ґрунтоване на результатах попередньо здійсненого аналізу в сукупності факторів, що впливають на об'єкт управління даного механізму, зокрема внутрішніх факторів, факторів зовнішнього середовища, банківських ризиків. Вплив факторів зовнішнього середовища на фінансову стійкість комерційних банків є значним, і банки не мають змоги визначати характер їх впливу. В даному випадку, для банків важливим виявляється здатність

протистояти негативному впливу зовнішніх факторів.

2. Аналіз основних елементів, що визначають стійкий фінансовий стан комерційного банку. Аналіз дає змогу виявити причинно-наслідкові зв'язки різних аспектів діяльності банку. Саме за допомогою аналізу можна швидко розрахувати, як змінюються фінансові показники, що визначають рівень фінансової стійкості та відповідно до цього прийняти обґрунтоване управлінське рішення, спрямоване на її забезпечення.

3. Оцінку та регулювання фінансової стійкості комерційних банків здійснюють за допомогою комплексу прийомів та методик. Слід підкреслити, що можна виділити напрямки оцінки фінансової стійкості комерційних банків та регулювання нею: по-перше, пряме (зовнішнє) регулювання й обов'язкова оцінка; по-друге, саморегулювання (внутрішнє регулювання) та самостійна (ініціативна) оцінка. Зовнішнє регулювання – це регулювання банківської діяльності за допомогою інструментів прямого та опосередкованого впливу з метою забезпечення стійкого фінансового стану комерційних банків. Саморегулювання (внутрішнє регулювання) передбачає поточне, оперативне управління за допомогою відповідних методів управління власним капіталом, активами та зобов'язаннями, прибутком, ліквідністю й платоспроможністю, ризиками.

4. Контроль - полягає у перевірці відповідності отриманих результатів запланованим показникам, оптимальні значення яких сприяють підвищенню рівня фінансової стійкості комерційного банку. Для належного контролю за рівнем фінансової стійкості банків та ефективного управління останньою слід дотримуватися проходження всіх стадій контролю (попередній, поточний, наступний), із боку як органів нагляду, так, і комерційних банків [9].

Управління фінансовою стійкістю комерційних банків на практиці реалізується у рамках цілого комплексу взаємопов'язаних процесів, які залежать від численних та різноманітних факторів. При цьому обов'язково потрібно враховувати ту обставину, що негативний вплив одних факторів може знизити або навіть звести нанівець позитивний вплив інших факторів. У такій ситуації більше можливостей вижити матимуть ті банки, які завдяки своєму вже існуючому потенціалу зможуть повною мірою пом'якшити негативний

вплив факторів і понесуть при цьому мінімальні втрати.

Висновки. Підсумовуючи все викладене, можна стверджувати, що фінансова стійкість є не лише основою стабільної банківської системи, а й важливою економічною категорією. Фінансова стійкість – здатність комерційного банку в динамічних ринкових умовах здійснювати ефективну діяльність, спрямовану на виконання банком його функцій, забезпечення надійності та оперативності обслуговування клієнтів а також збільшення власних прибутків, з мінімальним ризиком та попри дію негативних ендогенних та екзогенних факторів.

Управління фінансовою стійкістю комерційних банків передбачає об'єктивне визначення її поточного й бажаного стану, скоординоване управління фінансовими ресурсами банківської установи, вибір таких управлінських рішень, котрі сприяли б забезпеченню фінансової стійкості. Зокрема, це може бути впорядковано та відображено у сформованому цілісному механізмі. Саме таким механізмом є механізм управління фінансовою стійкістю банків як форма її практичного забезпечення.

Література

1. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: Навч.- метод. посібник для самост. вивч. дисц. / І. М.Парасій-Вергуненко – К.: КНЕУ, 2003. – 347 с.
2. Белих Л.П. Стойкость коммерческих банков. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 2003. – 125 с.
3. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента / И.А. Бланк. – 2-е изд. – К.: Эльса: Ника-Центр. – Т.2. – 2004. – 618 с.
4. Дзюблюк О.В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи. Монографія / О.В.Дзюблюк, Р.В. Михайлюк. – Тернопіль: ТЗОВ «Терно-граф», 2009. – 316 с.
5. Барановський О.І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання: монографія / Барановський О.І. — К.: КНТУ, 2009. — 754 с.
6. Карпова О.І. Концептуальні підходи щодо вдосконалення управління фінансовою стійкістю банку / О.І. Карпова. І.М.Моргун // Збірник наукових праць Харківського інституту банківської справи

університету банківської справи НБУ. – № 1 (10). – 2011. – С. 13-18.

7. Олійник А. В. Управління фінансовою стійкістю банків/ А. В.Олійник, Г. С.Суцук // Вісник Хмельницького національного університету. – Т. 4. – 2010. – № 5.- С. 159-163.

8. Коваленко В.В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика: монографія / Коваленко В.В. — Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. — 228 с.

9. Васькович І.М. Деякі аспекти фінансової стійкості комерційного банку / І. М. Васькович // Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – № 2(33). – С. 40–43.

1. Parasij-Vergunenکو I. M. Analiz bankivs`koyi diyal`nosti: Navch.- metod. posibny`k dlya samost. vy`vch. dy`szcz. / I. M.Parasij-Vergunenکو – K.: KNEU, 2003. – 347 s.

2. Bely`x L.P. Stojkost` kommerchesky`x bankov. – M.: Banky` y` by`rzhny`, YuNY`TY`, 2003. – 125 s.

3. Blank Y`.A. Osnovy fy`nansovogo menedzhmenta / Y`.A. Blank. – 2-e y`zd. – K.: Э`sha: Ny`ka-Centr. – Т.2. – 2004. – 618 s.

4. Dzyublyuk O.V. Finansova stijkist` bankiv yak osnova efekty`vnogo funkcionuvannya kredy`tnoi sy`stemy`. Monografiya / O.V.Dzyublyuk, R.V. My`xajlyuk. – Ternopil`: TZOV «Terno-graf», 2009. – 316 s.

5. Baranovs`ky`j O.I. Finansovi kry`zy`: peredumovy`, naslidky` i shlyaxy` zapobigannya: monografiya / Baranovs`ky`j O.I. — K.: KNTU, 2009. — 754 s.

6. Karpova O.I. Konceptual`ni pidxody` shhodo vdoskonalennya upravlinnya finansovoyu stijkistyu banku / O.I. Karpova. I.M.Morgun // Zbirny`k naukovy`x pracz` Xarkivs`kogo insty`tutu bankivs`koyi spravy` univerty`tetu bankivs`koyi spravy` NBU. – # 1 (10). – 2011. – S. 13-18.

7. Olijny`k A. V. Upravlinnya finansovoyu stijkistyu bankiv/ A. V.Olijny`k, G. S.Sushhuk // Visny`k Xmel`ny`cz`kogo nacional`nogo univerty`tetu. – Т. 4. – 2010. – # 5.- S. 159-163.

8. Kovalenko V.V. Strategichne upravlinnya finansovoyu stijkistyu bankivs`koyi sy`stemy`: metodologiya i prakty`ka: monografiya / Kovalenko V.V. — Sumy` : DVNZ «UABS NBU», 2010. — 228 s.

9. Vas`kovy`ch I.M. Deyaki aspekty` finansovoyi stijkosti komercijnogo banku / I. M. Vas`kovy`ch // Formuvannya ry`nkovy`x vidnosy`n v Ukrayini. – 2004. – # 2(33). – S. 40–43.

Рецензент: Гончаренко О.М., д.е.н., зав. кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку Одеського національного економічного університету

21.04.2015

УДК 336.64

Гончаренко Олена

ОСНОВНІ ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено теоретичні питання формування фінансової стратегії підприємства в сучасних умовах розвитку економіки. Обґрунтовано її місце та значення у загальній стратегії підприємства з урахуванням особливостей прийняття управлінських рішень. Визначено, що в процесі реалізації фінансової стратегії слід ураховувати динаміку макроекономічних процесів, тенденції розвитку вітчизняних фінансових ринків, можливості диверсифікації діяльності підприємства. Узагальнено етапи формування фінансової стратегії. Доведено, що фінансова стратегія є основою управління підприємством та його виробничо-господарською, фінансовою діяльністю у сучасному динамічному й конкурентному середовищі.

Ключові слова: стратегія підприємства, фінансова стратегія, стратегічне управління, етапи формування фінансової стратегії.

Гончаренко Елена

ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВОЙ СТРАТЕГИИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Исследованы теоретические вопросы формирования финансовой стратегии предприятия в современных условиях развития экономики. Обосновано ее место и значение в общей стратегии